

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 1104
131 26 Nacka Strand

E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Ansökan från Ericssbergs Fideikommiss AB om tillstånd till berg- och naturgrustäkt samt vattenverksamhet inom fastigheten Eriksberg 65:1, Katrineholms kommun

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 21 januari 2016 erhållit rubricerat ärende för yttrande. SGU vill därmed framföra följande:

SGU är förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering. SGU ska bidra till att skapa goda förutsättningar för ett hållbart nyttjande av landets mineralresurser. SGU är ansvarig myndighet för grundvatten, för miljö kvalitetsmålet ”Grundvatten av god kvalitet” och därtill hörande mål rörande naturgrus. SGU utgår vid sina ställningstaganden bland annat från sitt miljömålsansvar. SGU har också i uppdrag att främja ett hållbart samhällsbyggande. Det innebär bland annat att geologiska naturmaterial används på ett effektivt och hållbart sätt.

SGUs bedömning

- SGU bedömer att det bör finnas alternativa lokaliseringar som är bättre ur ett grundvattenperspektiv än det föreslagna området. Att bryta berg i nu planerad omfattning under en grundvattenförekomst som används för allmän dricksvattenförsörjning kan anses utgöra en allt för stor risk för en påverkan. I det fall brytningen ändå tillåts anser SGU att täktbotten bör vara högre än nu ansökt täktbotten för att på så vis minska risken för omgivningspåverkan.
- Om tillstånd ges bör ytterligare undersökningar göras på bergets kvalitet med avseende på betongballast.
- Grusavlagringens sammansättning är inte optimal som oersättligt material.

Grunden för bedömning

Grundvattenförekomst

Den planerade berg och grustäkten ligger inom ett av SGU avgränsat grundvattenmagasin och av vattenförvaltningen avgränsad grundvattenförekomst

(SE653953-152559). Det planerade täktområdet ligger delvis inom ett område där SGU har bedömt att uttagskapaciteten är <1 l/s, dock bedöms uttagsmöjligheten i angränsande område till 5-25 l/s.

SGU anser att det är olämpligt att förlägga brytning av berg inom grundvattenförekomsten. Detta på grund av risken för påverkan på främst grundvattenförekomsten (kvantitativ) och de närbelägna grundvattenberoende ekosystemen men även på grund av den närbelägna allmänna vattentäkten. SGU anser att det finns osäkerheter kring bedömningen av verksamhetens påverkan på omgivningen när det gäller främst grundvattennivåer. Täktbotten planeras till +32 m.ö.h. Rimligtvis bör denna nivå jämföras med grundvattennivåer i omkringliggande enskilda grävda brunnar. Enligt den brunnsinventering som genomfördes finns tre grävda brunnar söder om verksamhetsområdet. Vad SGU kan utläsa redovisas endast grundvattennivå från en av dessa, Eriksberg 65:1 (i bilaga 3 anges brunnen vara borrad). Användningen på flera av de grävda brunnarna är okänt, vilket gör det svårt att bedöma om det kommer att ske en påverkan på några enskilda intressen.

Det bör även framgå om det finns en risk att den bergrygg, som enligt handlingarna finns, mellan södra delen av isälvmaterialet och täktområdet kommer att brytas bort vilket skulle kunna leda till en ökad tillströmning av grundvatten från den mera vattenförande delen av grundvattenförekomsten. En ökad tillströmning skulle innebära att mängden vatten som måste pumpas ut från täktområdet ökar.

Grundvattenströmning

Enligt ansökningshandlingarna och SGUs grundvattenkarta är den bedömda grundvattenströmningen riktad mot söder, dvs. ej längs med åsens längdriktning. Denna bedömning förutsätter att det finns områden där grundvattenytan ligger ovan bergklacken och att den på så sätt inte utgör en vattendelare eller att det finns en god kontakt mellan berg och jord och att det sker ett utbyte däremellan med ett grundvattenflöde. Är inte utbytet så stort eller utgör bergryggen en vattendelare kan grundvattnets flödesriktningar och mängd skilja sig mot de redovisade, avvikelser som kan vara mer eller mindre lokala jämfört den redovisade strömningsriktningen. Grundvattenströmningen kan i sådant fall exempelvis vara riktad mot nordväst eller mer troligt mot sydost.

SGU vill påpeka att de uppgifter som framgår i SGUs kartmaterial endast ger en översiktlig bild. För att mer detaljerade ställningstagande och slutsatser krävs i regel platsspecifika undersökningar.

Beaktande ovanstående osäkerheter, angränsande naturvärden och åsens värde för vattenförsörjningen så anser SGU att den aktuella grundvattenförekomsten bör ha beskrivits närmare i handlingarna, och då särskilt med avseende på strömningsförhållandena i åsen.

Förslaget till infiltration av det utpumpade vattnet förutsätter att platsen kommer att ske söder om bergklacken. SGU vill påpeka att om mängden utpumpat vatten ökar till följd av en ökad tillströmning kan det leda till problem med infiltrationen av vattnet i isälvsavlagringen.

Kontrollprogram grundvatten

Utöver de uppgifter som presenteras i handlingarna vill SGU framföra att det är viktigt att kontrollera även grundvattenkemi nedströms det området som infiltration sker. Detta för att tidigt upptäcka en eventuell påverkan från det vatten som infiltreras. Provtagning bör ske oftare än en gång per år.

Inom kontrollprogrammet bör områdena med grundvattenberoende ekosystem som ligger norr om täktområdet inkluderas.

Bergkvalitet och användningsområden

I själva ansökningshandlingen (sid. 13) står att berget som bryts fungerar bra som ersättningsmaterial för naturgrus vid tillverkning av betong. I den tekniska beskrivningen (sid. 6) står att bergtäktens materialkvalitet är god för vägändamål vilket stämmer överens med SGUs egna opublicerade undersökningar. Vidare står att aktivitetsindex har beräknats till mindre än 1 och att ASR som mest har en volyms% på 9 vilket skulle göra berget lämpligt även som ballast till betong. Tre sidor längre ner (sid 9) finns en tabell som visar vad naturgruset huvudsakligen ska användas till och om ersättningsmaterial finns. Enligt denna tabell finns inte ersättningsmaterial till naturgrus vilket rimmar illa med den beskrivning som redovisas ovan.

SGU har påbörjat undersökningar av bergkvaliteten i regionen och även besökt denna täkt. Enligt våra mätningar, som finns redovisade i kartvisaren Ballast, ligger aktivitetsindex nära 2. En preliminär bedömning av glimmerhalten från samma täkt tyder på att andelen finkorniga glimmermineral (biotit/muskovit) kan vara mellan 10-20 % vilket gör att det kan vara svårt att producera finfraktionen till speciella betongkvaliteter.

Slutsatsen är väl att bergmaterialet är mycket bra som vägmateriale men för användning som ersättningsmaterial för naturgrus till betong är användningen mera osäker och mera detaljerade studier på strålning och glimmerhalt bör göras.

Figur 1: Ojämnkornig, finkornig till fint medelkornig, rödgrå ortognejs från den aktuella tåkten. Bergarten är ställvis kraftigt deformerad och mörka stråk av biotit (glimmer) är vanligt förekommande i bergarten. Vid nedkrossning av en sådan bergart kan man i dagsläget inte utesluta att glimmermineralen anrikas i finfraktionen och försämrar de reologiska egenskaperna (pumpbarhet och arbetbarhet) för en betongblandning.

Materialsammansättning

Enligt redovisningen i M105 förefaller isälvsedimentens materialsammansättning vara tämligen grov särskilt i den sydvästra delen. Den svårersättliga fraktionen är sand så sammansättningen är inte optimal som utvinning av oersättligt natursand.

Beslut i detta ärende har fattats av enhetschef Mugdim Islamovic.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även Emil Vikberg, Mattias Göransson och Karin Grånäs, den senare föredragande, deltagit.

Mugdim Islamovic

Karin Grånäs